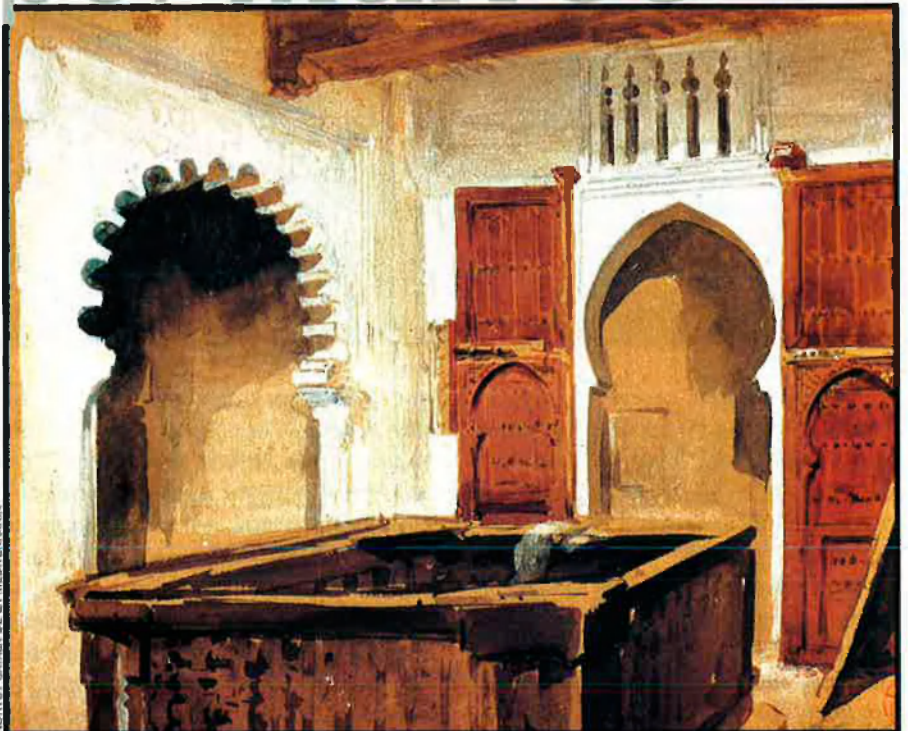

L'encís de l'art català pel Marroc

La pintura orientalista catalana té en Marià Fortuny i Josep Tapiró els seus valors més rotunds, i així ho posa de manifest la mostra 'Visions del Magreb: pintors catalans vuitcentistes', que es pot veure entre els mesos de febrer i juny a les ciutats de Rabat, Casablanca, Tetuan i Tànger, i que és una prova inequívoca del captivament que sentiren aquests artistes per la cara tradicional del Marroc de la fi del segle XIX.

INSTITUT CATALÀ DE LA MEDITERRÀNIA

Casa nostra a Tetuan (1860). Aquarel·la sobre paper, obra del mestre reusenc Marià Fortuny que ara es pot admirar en la mostra "Visions del Magreb".

En un temps com l'actual, en què les relacions amb el Magreb estan a l'ordre del dia, ve a tomb l'acostament a les terres de l'Àfrica Menor des d'una perspectiva diferent, per què no, artística, posant de manifest l'interès que, de sempre, ha despertat aquesta cultura entre els catalans. La mostra d'inspiració marroquina que s'exhibeix fins al 4 de març al Teatre Nacional Mohamed V de Rabat traspuja, a través de 32 olis i dibuixos, la fascinació que aquest entorn despertava en els artistes catalans a finals del segle XIX.

El mestre Marià Fortuny (Reus 1838-Roma 1874) i els seus deixebles –d'entre els quals sobresurt un alumne avantatjat, Josep Tapiró– van llegar unes obres que, més enllà del seu inqüestionable valor estètic, componen un testimoni força clarivident d'un temps i d'un país.

Fruit de la col·laboració entre l'Institut Català de la Mediterrània i l'Instituto Cervantes, l'exposició esdevé una crònica on els tipus i costums del Marroc hi queden immortalitzats. De fet, això també la converteix en una font de coneixement –més epidèmica que les convencionals, però alhora

més eficaç atès el plaer estètic que l'acompanya.

Costumisme magribí. I és que la voluntat de realisme és ben present en les teles. Les imatges captades per Fortuny o els retrats a l'aquarel·la de Tapiró en són la prova. No en va s'atribueix a Marià Fortuny la qualitat de transformar l'orientalisme més convencional –gènere temàtic en voga a l'Europa vuitcentista– en costumisme magribí, i l'excés de llocs comuns referits a la cultura islàmica en originals visions del món que l'envoltava.

S'ha de tenir en compte que l'orientalisme que va impregnar part del segle XIX era considerablement pintoresc, el que alguns han qualificat de “quimèric”. Les pretensions eren clares: evadir el públic del seu entorn prosaic cap a tot un nou univers de passió i misteri que aviat es va donar a conèixer com “el somni oriental”. En una línia que diferia d'aquesta tradició romàntica, Marià Fortuny hi va aportar realisme i versemblança.

La primera vegada que va posar els peus al Marroc va ser el 1859, a instàncies de la Diputació de Barcelona, per retratar-hi la guerra d'Àfrica, quan tot just acabava de començar, així com la batalla de Tetuan. En concret, havia de glorificar les gestes del batalló de voluntaris catalans organitzat per aquesta institució, el cap del qual era el general Joan Prim. El viatge de Fortuny marcaria en pintura un abans i un després: va representar l'inici de l'africanisme pictòric o, el que és el mateix, l'emergència d'una pintura peninsular centrada en el tema magribí.

Considerat com el primer gran artista català que va assolir projecció internacional, Fortuny va tenir una influència decisiva en la pintura europea de l'època. Prenent el testimoni de Delacroix, que tres dècades abans havia “descobert” el Magreb, l'artista va desvelar el nord d'Àfrica per a un bon nombre de futurs seguidors.

La vivacitat cromàtica i el tractament acurat de la llum, així com la seva habilitat preciosista el van consolidar. Perquè, tot i que la seva missió era anar a Tetuan per immortalitzar pictòrica-

ment les “heroïcitats” bèl·liques, Fortuny no es va substreure a l'encís del territori; a la seva lluminositat i a la de la seva gent. La sensualitat del paisatge i de les ciutats marroquines va marcar el seu estil pictòric, confegit a base de claroscurs contrastats i la presència de la llum enmig d'escenes naturalistes.

Més endavant, l'any 1862, tornà al país africà. Va recórrer Tetuan i Tànger observant i apreciand l'aspecte quasi medieval de les ciutats i la vida al nord

carta a un amic seu l'any 1871: “Vaig estar a l'Àfrica amb Ferrándiz i Tapiró, un viatge felicíssim, i vam veure grans coses per pintar; ja tenim determinat de tornar-hi per anar més a l'interior: un viatge en regla digne de portar-hi cronista”.

Si bé Fortuny ja no hi podria retornar, Tapiró va trobar la seva font d'inspiració al país, fins al punt que, el 1876, dos anys després de la mort del mestre, va establir-se definitivament a Tànger.

Lluny, però, de mimetitzar els exemples reprobables de col·legues que emulaven els clixés fortunians, l'artista va trobar un espai propi, a la vegada que culminava l'acostament pictòric al Magreb.

Així com Antoni Maria Fabrés i Tomàs Moragas, seguidors tots dos de Fortuny, ignoraven l'entorn musulmà tot limitant-se a assimilar un mestratge artístic, Tapiró en va ser un testimoni privilegiat, i va aconseguir en els seus olis un grau de versemblança envejable. Per mitjà de la seva tècnica predilecta, l'aquarel·la, l'artista retrata les particularitats ètniques i culturals del Marroc precolonial, així com les seves tradicions més arrelades.

La imaginació es fa, en la seva obra, inexistente. Res a veure amb l'orientalisme

fantasiós que havia impregnat l'art vuitcentista. Acariciava fins i tot l'hiperrealisme de tan objectiu que era. Les seves teles s'han arribat a qualificar d'autèntics documents antropològics, amb un caràcter marcadament etnogràfic.

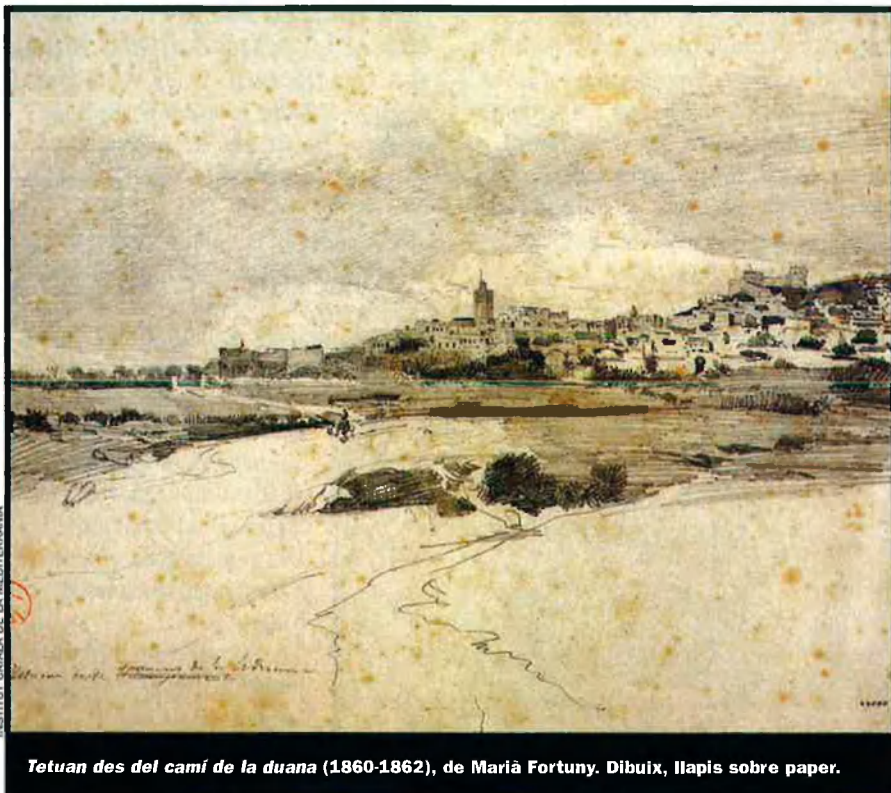
Els personatges reflectits pel pintor tenen noms i cognoms i trenquen amb els seus estereotips de l'orientalisme convencional. Mercè a l'impuls de Fortuny i Tapiró, aquest corrent cultural es desprèn dels excessos il·lusoris, per bé que no dels desitjos socials d'evasió. En l'obra del segon, les descripcions són tan estrictes i acurades que semblen respondre a un afany de científisme.

Núvia berber, una pintura de Josep Tapiró feta amb aquarel·la sobre paper, la seva tècnica preferida.

d'Àfrica. I és que la fugida del materialisme occidental era un dels reclams dels viatges al Magreb, i un bon nombre d'intel·lectuals i artistes vuitcentistes s'hi van sentir cridats.

L'objectivisme de Tapiró. La “febre magribina” de Fortuny va ser encomanada a Josep Tapiró (Reus 1836-Tànger 1913) en el que seria l'últim viatge de l'artista, degut a una mort prematura. En aquesta ocasió, l'artista es va fer acompanyar des de Granada pels pintors Bernardo Ferrándiz i el mateix Tapiró, units tots tres per un idèntic entusiasme, que Fortuny explicitava en una

Tetuan des del camí de la duana (1860-1862), de Marià Fortuny. Dibuix, llapis sobre paper.

Tots dos artistes, sigui com sigui, estan units per unes sinònimes motivacions. Així, defugen l'auge econòmic i els senyals de modernitat que dona ales a les ciutats del nord d'Àfrica. El desenvolupament incipient que treia el cap pel Marroc d'aleshores passa de llarg pel davant de les seves mirades. De fet, si s'hi atansen no és a la recerca de qualitats occidentals, sinó per descobrir-hi el folklore i els valors pre-industrials que ja faltaven a l'Europa del moment.

Tot el Marroc tradicional i poètic, però, serà copsat amb un pinzell costumista i imparcial. Quasi científic. D'aquí que una exposició d'aquestes característiques es pugui entendre com una eina de coneixement. Com diu el ministre de Cultura i Comunicació del Marroc, Mohamed Achaari, l'art és "molt més que un simple plaer dels sentits. És un vector de comunicació i de diàleg entre les persones i els pobles".

Núria Zayas

Premis Literaris de la XII Nit de Sant Jordi. Perpinyà

30 d'abril de 2001
Capella de
Sant Domènec
Perpinyà

Premi de Periodisme
escrit

EL TEMPS

dotat amb 410 €
(68.218 ptes./2.689 FF)

Bases:

- Podran presentar-se a aquest premi reportatges inèdits, redactats en llengua catalana i sobre temes que tractin de Catalunya Nord. Els articles periodístics d'altres gèneres o formats (entrevista, etc.) no podran optar al premi EL TEMPS.
- L'extensió de les obres presentades no haurà de ser inferior als 4 fulls sencers, ni superior als 7 fulls i mig, a raó d'uns 1.800 caràcters per full. Els originals hauran de ser presentats per triplicat, amb paper de format A4, escrits per una sola cara. També es podran presentar en suport informàtic (disquet d'1,44 MB), o bé a través de correu electrònic, en format Microsoft Word i respectant igualment les dimensions esmentades.
- Els textos s'hauran de presentar sense cap firma. Les referències que permetin d'identificar l'autor o autora (nom, cognom, adreça i telèfon) hauran d'anar separades, però adjuntes a l'obra, dins d'un sobre tancat que únicament farà esment, en la part exterior, del títol de l'obra. En cas de presentar l'obra en disquet o per correu electrònic, les referències sobre l'autor o autora hauran d'anar en un document a part, anomenat "Autor", inclòs en el mateix disquet o en el mateix missatge.
- Les obres hauran d'arribar necessàriament abans del 15 d'abril del 2001 a Pere Codonyan (32, carrer Pierre Semard. 66270 El Soler), o a l'adreça electrònica d'EL TEMPS, eltemps@eltemps.com.
- El jurat del premi estarà format per les següents persones: Eliseu Climent, Jordi Fortuny i Miquel Paye-ras. Secretari del jurat, amb veu però sense vot, Pere Codonyan.
- S'anunciarà l'obra guanyadora durant el sopar anual de la Nit de Sant Jordi, el 30 d'abril de 2001 a Perpinyà, organitzat per Òmnium Cultural de Catalunya Nord. L'article premiat serà publicat al setmanari EL TEMPS.

Més informació, tel. **0034 963 535 100**